

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי תורה

אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצות ותורה אור" [מגילה כ"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה

מישואות-יצחק

יו"ל ע"ה מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858, ד.ב. שדה-גת * טל': 08-8581440 * מדס: 08-8503835

שנת תשס"ח

פרשת בחוקותי

א. צרור המור .

פרק כ"ו פסוקים ו'-יג':

ו. ואמר והשבתי חיה רעה מן הארץ. לפי שבזמן הרעב החיות משולחות ונכנסות לעיר כמוזכר בתעניות¹⁰, וא"כ כשהשנה טובה החיות בטלות¹¹. וכן ימשך ביטול החיות מצד השלום¹², כי כשיהיה שלום בארץ, השיירות מצוינות ומוראם על החיות, אבל כשהדלי פרוץ יצאו החיות ממצונתם. וכן מזה ימשך וחרב לא תעבור בארצכם. כי אחר שאין חיות רעות, אינן צריכין כלי זיון.

ז. ואמר ורדפתם את אויביכם. בלא חרב וחנית בדרך פלא, וזהו יחרב לא תעבור בארצכם (לעיל ז), ולא ימצא בגבילם, כמו שיספר בנביאים ראשונים¹³. וא"כ כשיביאי האויבים במה ילחמו עמהם, לזה אמר ורדפתם את אויביכם, בלא חרב שלא כמנהג העולם. יאחר שירדפום וישיגום במה יחרבו, לזה אמר ונפלו אויביכם לפניכם בחרב. ופסוק איש בחרב רעהו¹⁴, כאומרם חרבם תבא בלבב¹⁵. או שישראל יחרגום בחרבם, כמו שעשה דוד. וזהו בתשועת ה' (ש"א יט, ה), כאיברי אתה בא אלי בחרב ובחנית ואני בא אליך בשם השם ישא יי, מה). שהוא חרב פיפיות, כאיברי החמות אל בגרונו (תהלים קמט, ו-ז). וכזה השם חרב פיפיות בידם, של דין ורחמים¹⁶. וזהו לעשות נקמה בגוים. וזהו (דברים לג, ט) אשריך ישראל מי כמוך עם נשעט בה' מגן עזרך, אע"פ שהחרב גאותך ומסולקת ממך וניתנה לעשו, כדכתיב ועל חרבך תחיה (בראשית כו, ט).

ח. ואמר ורדפו מכם חמשה מאה. כי אולי יאמרו כי סיבת הרדיפה שאמר ורדפתם את אויביכם (לעיל ז), לא היתה בדרך נס אלא בסבת ריבוי העם, כאומרם כי רב הוא (במדבר כב, ג) לזה אמר אינו כן, אלא אפי' שיהיו מועטים, וזהו ורדפו מכם חמשה-מאה, ואפי' מן החלשים שבכם¹⁷. וזהו ורדפו מכם, כמו ואם מך הוא (לקי כו, ה), כמאמרם ז"ל¹⁸. ועכ"ז ונפלו אויביכם לפניכם לחרב.

ט. ואמר ופניתי אליכם והפרתי אתכם. לפי שאולי נאמר כי זה יהיה מצד שהם מועטים, ירדפו מכם חמשה מאה. לזה אמר אינו כן, אלא ומאה חכם רבבה ירדופו.

י. ואכלתם ישן נושן, ולפי שבריבוי העם ובריבוי המאכלות והתענוגים, יתרבו זעונות, כדכתיב וישמן ישורון ויבעט (דברים לב, טו). לזה אמר ונתתי משכני בתוכם לכפר עונותיכם, כי זהו תכלית המשכן והמקדש. באופן שלא תגעל נפשי אתכם, אע"פ שתחטאו.

ב. ולפי שתכלית כפרת העונות הוא לרשת עולם הבא, כי הוא השכר האמיתי, לזה אמר התהלכתי בתוכם. כאומרם ז"ל¹⁹ אטייל עמכם בג"ע. יכול שלא תהיו מזדעזעים מפני ז"ל והייתי לכם לאלהים²⁰. שרמזו בזה השכר הצפון לצדיקים ליהנות מזיו השכינה. כי ה' רמוז באומרו ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה (וכריה ג, ז). להורות שיש להם מעלה ער המלאכים, שהם עומדים ואין להם רשות להלוך. אבל הצדיקים הם הולכים ארוכות וקצרות עם ה' יתברך ומתענגים בזיוו והדרו. וזהו שאמר בפ' חלק (סנהדרין קב). על ירבעם, שא"ל רבי חזון כך ואני ואתה נטייל בג"ע. א"ל מי בראש, א"ל בן ישי בראש. א"ל אי הכי לא בעינא. וזהו שאמר התהלך לפני (בראשית יז, א), וכן את האלהים התהלך נח (שם ט, ט). וזאת מעלה גדולה בצדיקים. כי דרך המלך כי אין אדם רשאי להלוך עמו בשוה, אלא שיתאחר מעט לאחורי המלך. והשם רוצה שילכו הצדיקים עמו שוה בשוה, ולפעמים לפניו, וזהו והתהלכתי בתוכם²¹. ולפי שאולי בזאת ההשואה יבואו למיעוט מורא חס ושלום, לזה אמר יכול לא תהיו מזדעזעים מפני, ת"ל הייתי לכם לאלהים.

בחוקותי

יג. ואמר אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים. להורות כי זאת היתה תכלית ההוצאה, כאומרו לשכני בתוכם (שמות כט, מו), שעל מנת לשכון בתוכם¹², בין בחיים בין במות. ואמר ואולך אתכם קוממיות. לפי שאמר מהיות להם עבדים, ולפי שהעבדים הם רכי הלבב, אמר שתכלית ההוצאה היתה שיהיו בני חורין ולא עבדים. כאומרו (שם לב, טז) חרות על הלוחות וכו'¹³.

והנה בזאת הפרשה הקצרה, כלל בכאן כל מיני הטובות והצלה מכל מיני הרעות. ולפי שהרעות הם כלולים בארבע מיני רעות. הם ארבע שפטים הרעים שהזכיר יחזקאל, ארץ כי תחטא וגו'¹⁴. אף כי ארבע שפטים הרעים, והם דבר וחרב וחיה ורעב. לזה הזכיר בכלל הפרשה שיצילם מאלה הארבעה רעות. כנגד הרעב, אמר ונתתי גשמיכם בעתם. וכנגד חיה רעה והרב, אמר והשבתי חיה רעה מן הארץ וחרב לא תעבור בארצכם. וכנגד הדבר, אמר והפרתי אתכם והרבתי אתכם (פס' ד-ט). באופן שבוה הבטיחם שיצילם מאלו הד' רעות, ויביא עליהם כל הטובות הנמשכים מהצלת אלו הד' רעות.

שאלות

1. פרשנו מפרש את פסוק ו' מצואות אידיאלית, איך זה מסתדר עם החיות והרעב?
2. למה ואיך לא תצפור חרב בארץ?
3. בפסוק ז' מתאר פרשנו התנהגות ניסית, איך זה פועל?
4. מה הם הניסים המוזכרים בפסוק ח'?
5. איך זה מסתדר עם דבריו בפסוק ט'?
6. בדבריו על פסוקים ו'-יא' מסביר פרשנו מצואות של לכאורה דבר והיפוכו, איך זה יפועל?
7. בפסוק יב' משיק פרשנו לתאר את אודף ההתנהגות הניסית, בעצם מה הוא רוצה כאן ללמדנו?
8. מהי "תכלית ההוצאה" ואיך מביאים אליה?
9. התוכל להסביר את "ארבעת הרעות" שמתוכן כללילות כל הברות ואיך הקפ"ה מביטח להצילם?

* * *

ב. רש"ד הירש . (יד) ואם לא תשמעו לי . "שמע אל", "שמע לקול", "שמע בקול" — פירושם בהחלט: לציית; אך "שמע ל" — פירושו תכופות רק: להאזין ולהקשיב. כך במקומות רבים בספר איוב (טו, יז; כט, כא; לא, לה; לב, י ועוד). אי-הציות כבר מתואר במאמר הסמוך ולא תעשו וגו'; מסתבר אפוא, ש"ואם לא תשמעו לי" האמור כאן מתאר את חוסר ההקשבה והאזנה לדבר ה'. ולמדנו מכאן, שתחילת הבגידה מתבטאת בכך, שאין לומדים את מצוות ה' ומזניחים את ידיעת התורה. וכך פירשו גם בתורת-כהנים כאן. לפי זה, התוצאה של החטא העיוני היא הבגידה המעשית "ולא תעשו וגו'". "כל שאינו למד אינו עושה" (תורת-כהנים).

שאלות

1. לכאורה מה הקושי האפשרי עליו מונה פרשנו את דבריו?
2. התוכל להביא דוגמאות להוכחת פירושו?
3. איך הוא מוכיח את דבריו מתוך הפסוקים כאן?
4. למה "חוסר ההקשבה" הוא חטא כל כך חמור?
5. התוכל להצוא הדגש את קשרה בין פרשנו לדעתו כאן בפירושו?

* * *

3/11

בחוקותי

ג. רש"ר הירש .

פרק כ"ו פסוק מא': ב' ק ר י

ב' ק ר י . בכל המאורעות של ההיסטוריה העולמית — שאינם נראים כלל כמכאניזם אל החזרת הגולים — בכל אלה אלך עמם. כל נסיונותיהם בארץ אויביהם — על כל השפעותיהם המחנכות בייסורים, וכל מהלך ההתפתחות של ההיסטוריה העולמית עצמה, סופם שיביאו לידי כך, שהגולים יהיו בשלים לחזור לעצמאות; והמאורעות של תולדות העמים — הם שיחזירו אותם למולדתם. יחד כל הגלות הארוכה והממושכת "בארץ אויביהם" — על כל העזנות הישנים והחדשים — כל עצמה רק מגשימה את "והבאתי אתם"; אל מסתתר מחזיר אתם בדרכים ארוכות, עקלקלות; הוא מחזיר אתם למולדתם הישנה ולניעודם המקורי הנצחי.

אוי' א: אי תגשם אפשרית אחרת של ברירת העתיד. הם לא ימשיכו ללכת בעין אבותם ולא יוסיפו עליו עין חדש, שמדורו בגלות; אלא "אז", אחרי כל מכות הכלייה של התקופה הראשונה בגלות, יכנע לב הנשארם בהם, אלה שיעברו את ציון העיתים לא "ימקו בעוונות ישנים יחדשים"; אלא ייבס יכנע להו ויחדל מלהגות "ערה" יברתי נכנע לו יראה פני בראשית עמי קצו' נ א י — לא רק באחרית הימים — ירצו את' עונם: הם ירכלו

בשמחה את גירלם בגלות ויקרמו בשמחה את תפקידם בגלות. הם יראו בכך ריצוי עונם, המתקן את המעוות של חטא עברם. גורלם ותפקידם יניח את דעתם, ויניח גם את דעת בעל חובם. בכך תקבל הגלות צורה חדשה בתכלית. במקום להיות קבר שנמקים בו, היא נעשית יסוד לקיום חדש של תפקיד ה'. אדמתה תניב חיי גלות, הפונים אל ה' והקשורים עם ה'; ותוכנם ומשמעותם של חיים אלה הם: "ירצו את' עונם".

אלףות

1. כרננו מכניס לפרושו כאן את הקפת צולמו על מהות עם ישראל, תפקידו באלות ושוב להקב"ה, התוכל להסבירו?
2. איך הוא מפרש את המושג: "בקריו"?
3. שיהי למולדת ול"יצוד המקורי, התוכל לפרט?
4. מה פירושו ל: "או-אז"?
5. כרננו מדבר על מהפך בתפיסתם את תפקודם בכלל והמצאותם באלות, התוכל לפרט?
6. איך הם "ירצו את צונם" ומה זה יתבטא?
7. מה יצאו כולנו וברצון ומה ישאירו למקרה?
8. "אדישים כלפי עצם קיומם באלות - ובלבד שיהיו נאמנים לתורה" מה כוונתו בכך?
9. הניתן לשמוע את הד תקופתו בדבריו ואיך ומה?